

захисту Батьківщини. У своїй виховній роботі вчителі використовують різні форми і методи формування національної свідомості: розповідь, пояснення, бесіди, читання, приклад і т.д. Але, як засвідчують дані досліджень І.Д.Беха [1], моральні знання краще засвоюються у супроводі емоцій. Тому ефективними у цьому плані є свята, тематика яких може бути різноманітною: «Наша дума, наша пісня», «А вже Покрова одцвіла», «Розцвітай же, рідне слово», «Андріївські вечорниці», «Свято Миколая», «Хліб - наше багатство», «Рідне місто моє» і т.д. Досить цікавими є заочна мандрівка вулицями рідного міста, кожна з яких має свою історію, екскурсія до парку культури і відпочинку ім. Т.Г.Шевченка, до краєзнавчого музею (наприклад, виставка «Берестецька битва»). Добре зарекомендувала себе традиція школи кожен перший урок розпочинати з державного гімну нашої держави. Можна багато говорити про повагу до державних символів України, але набагато ефективнішим методом є початок уроку, коли всі учні стоять струнко, поклавши руку на серце, і уважно, з гідністю слухають слова гімну. К.Д.Ушинський вказував, що дитина безперервно потребує діяльності і втомлюється від одноманітності, тому врахування принципу особистісно зорієнтованого виховання у поєднанні з діяльнісним підходом до виховання має бути в центрі уваги вчителя при формуванні особистості учнів.

The article deals with some aspects of teacher's upbringing activity with the pupils of the eight-forms. Priority directions, forms and methods of pupils' upbringing in the secondary schools are recommended.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. - К.: ІЗМН, 1998. - 204с.
2. Грицай Н.Б. Зелені насадження міста Рівного і проведення на їх базі ботанічних екскурсій // Пошук. Перші кроки на ниві наукових досліджень: Збірник наукових статей. - Рівне: РДГУ, 2000. - С.57-59.
3. Кэмпбелл Росс. Как на самом деле любит детей // Наука и жизнь. - 1989. - №7. - С.67-71.
4. Красовицький М.Ю. Особистісно-зорієнтована виховна система // Завуч - 2002. - №6. - С.1-8.
5. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н.Ю.Максимова, А.И.Капська, О.Г. Карпенко та ін.. - К.: Ніка-Центр, 2002. - 280с.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Коротка А.В.,
вчителька

НВК «Школа-садок» №25 м. Житомира

Розглянуто можливість використання різноаспектного підходу щодо вивчення граматичної категорії відмінка іменника у курсі української мови початкової школи для формування уміння переконливо і тактовно доводити свою думку.

Ще за часів давнього Риму розвитку комунікативних здібностей людини, а зокрема умінню бути переконливим і тактовним співбесідником, надавалося великого значення. Не дарма праця давньоримського філософа і педагога Марка Квінтіліана «Про виховання оратора» довгий час була головним посібником з педагогіки.

У наш час ця проблема не стала менш актуальною. Можна навіть стверджувати, що вимоги сьогодення підсилюють її гостроту. Сучасна педагогіка піднімає питання соціалізації особистості. Але ж хіба можна говорити про активну життєву позицію людини, яка не здатна бути переконливою для інших, тобто не здібна логічно, чітко, лаконічно формулювати свою думку, тактовно і переконливо доводити її? Про який активний самовияв та самоствердження може іти мова у такій ситуації?

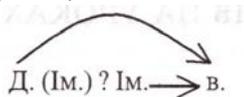
Одним із основних завдань особистісно-орієнтованого навчання є формування у суб'єкта здібності і бажання усвідомлювати себе як особистість, створення оптимальних умов для його самовизначення та самореалізації. А це неможливо без уміння бути пере-

конливим для інших у необхідній ситуації. У людей від природи різні здібності щодо спілкування: одні можуть бути досить таки переконливими, навіть якщо вони зовсім не праві, а для інших велика проблема відкрити у собі здатність відстоювати власну позицію. І перше і друге вимагає певної корекції. Це і є надзвичайно важливим завданням вчителя: у першому випадку, не принижуючи гідності дитини, дати їй зрозуміти, що інша людина також має право на власну думку, навіть якщо вона зовсім не співпадає з твоєю, навчити бути тактовним у розмові, уміти вислуховувати співбесідника і, навіть, при виникненні такої ситуації, уміти гідно приймати поразку; у другому випадку - виховувати у дитини впевненість у собі, підвищувати самооцінку, створювати умови для самопізнання, самовизначення, самореалізації.

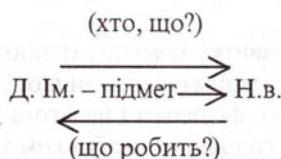
Розглянемо які можливості для впровадження такої корекції надає програмовий матеріал з української мови. Найбільш яскраво це можна проілюструвати при застосуванні різноаспектного підходу щодо вивчення граматичної категорії відмінка іменника у курсі рідної мови початкової школи. Досвід роботи з третьокласниками доводить, що засвоєння відмінків дітям дається важко. Це зумовлено специфікою цієї граматичної категорії: «Категорія відмінка належить до граматичних категорій складного характеру. Складність її виявляється в тому, що вона пов'язана з семантичною, синтаксичною і морфологічною структурою мови», - зазначає Вихованець І.Р. [1: 58]. Але саме ця багатогранність надає можливість створювати на уроці діалог-протистояння, де, нібито, обидва опоненти праві, але, все ж таки, необхідно обрати один з варіантів відповіді.

Для української мови характерним явищем є омонімія флексій - коли однакові флексії є показниками різних грамем. У цьому випадку для доведення визначення відмінка можна використовувати різні підходи: морфологічний, семантичний, синтаксичний.

Програмою середньої загальноосвітньої школи для 1-4(1-3) класів [2 : 70] змовидля 3 (4) класу пропонуються наступні шляхи для розрізнення відмінків іменників: «... у сполученнях слів за питанням від стержневого слова, за роллю в реченні (називний і знахідний), за значенням та наявністю чи відсутністю прийменника (давальний і місцевий), підстановкою іменників іншого роду.» Першим кроком при визначенні відмінка є вилучення словосполучень із речень. Стержневим словом у словосполученні з іменником, як правило, виступає дієслово, рідше - інший іменник. Щоб дітям було легше виконувати це завдання, я пропоную на допомогу схему:

Іменники у реченні виконують роль підмета або другорядного члена речення. Називний відмінок - це, як правило, відмінок підмета. За цією особливістю називний відмінок можна відрізнити від знахідного, для яких властива омонімія флексій. На допомогу при доведенні визначення називного відмінка пропоную дітям наступну схему:

З точки зору семантики називний відмінок виражає переважно функцію суб'єкта дії, давальний - адресата, знахідний - об'єкта, орудний - знаряддя, місцевий - місця, напрямку дії. Ще на одну особливість називного відмінка слід звернути увагу дітей: називний відмінок ніколи не вживається з прийменником. За наявністю чи відсутністю прийменника можна так само розрізнити і давальний та місцевий відмінки, для яких також властива омонімія флексій. Ще один варіант доведення правильності визначення відмінка - підстановка іменників іншого роду. Я рекомендую дітям для користування цим способом слово *вода*. На допомогу, при використанні цього варіанту визначення відмінка,

пропоную наступну таблицю (закінчення слова *вода* у різних відмінкових формах):

Н.в.	Р.в.	Д.в.	З.в.	М.в.
І	І	І	І	І
-а	-и	-і	-у	-і

Орудний відмінок випущено, бо його визначення не викликає, як правило, у дітей проблем (не спостерігається ні однакових відмінкових запитань, ні омонімічних з іншими відмінками флексій).

Враховуючи все зазначене вище, пропоную учням узагальнені відомості для розрізнення відмінків іменників, у випадку омонімії флексій, по групах:

Н.в.-З.в.

Н.в. - немає прийменників, підмет (виконує дію), закінчення -а;

З.в. - можуть бути прийменники, другорядний чл. р. (не виконує дії), закінчення -у.

Називний і давальний відмінки не мають прийменників.

Користуючись такою пам'яткою навіть слабшим учням легше засвоювати категорію відмінка іменників. А можливість надати опоненту декілька варіантів доведення своєї правоти є достатньо переконливою для обох сторін, що корегує комунікативні недоліки співрозмовників.

Розглянемо на конкретному прикладі створення корегуючої ситуації «інтелектуального протистояння».

Дітям іноді складно виділяти з речення словосполучення і вони замінюють головне слово словосполучення допоміжним словом відмінка (Н.в.-є, Р.в.-немає, Д.в.-дав, З.в.-знайшов, О.в.-орудую, М.в.-бачу на...), що часто призводить до помилкової відповіді. Саме цей спосіб можна використовувати для «обґрунтування» свого висновку, який, до речі, може бути і хибним і правильним (якщо учень дає правильну відповідь, то вчитель стверджує хибний варіант і навпаки - учень дає хибну відповідь, а вчитель стверджує вірний варіант.)

Розглянемо варіант діалогу. Речення: Хлопчик саджає клен.

Учень: - Саджає (що?) клен — З.в.

Вчитель: - Є (що?) клен — Н.в. Доведи, що ти правий.

Учень: (I варіант доведення) - Дію виконує хлопчик, а не клен, тому слово *клен* - це другорядний член речення (бо він не виконує дію). Значить це не називний відмінок, а знахідний.

(II варіант доведення) - Підставляємо слово *вода*. Хлопчик саджає (що?) воду. Закінчення -у - це знахідний відмінок.

Результатом такої роботи є суттєві зміни у дітях. Навіть батьки відмічають, що одні діти стали більш стриманими при доведенні своєї думки, навчилися вислуховувати і погоджуватися з протилежною думкою, якщо вона дійсно переконлива. Інші, які ніколи не сперечалися, стали більш впевненими у собі і не приймають вже беззаперечно те, що раніше пригнічувало їх. Мої учні не бояться, якщо вони не погоджуються з моєю позицією, під час уроку або на перерві підійти і висловити свою думку, навіть якщо вона не співпадає з моєю, випромінюючи при цьому спокій, впевненість у собі, відчуття власної гідності...

ЛІТЕРАТУРА

1) Вихованець І.Р. Система відмінків української мови. - К., Наукова думка, 1987. - С.58.

2) Програма середньої загальноосвітньої школи. 1-4 (1-3) класи. - К.: Бліц. 1997. - С. 70.

Короткая А.В. Развитие коммуникативных способностей учащихся начальных классов на уроках украинского языка. Рассмотрена возможность использования разноаспектного подхода при изучении грамматической категории падежа имени существительного в курсе украинского языка начальной школы для формирования умения убедительно и тактично доказывать своё мнение.

Korotkaya A. V. The development of communicative abilities of the pupils of junior school at the lessons of Ukrainian. The opportunity of using the approach of different aspects is considered at study of grammar category of name's case of noun in a rate of the Ukrainian language of elementary school for formation of skill to prove own opinion convincingly and tactfully.

УДК 378:303.8

ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Вітвицька С.С.

Житомирський педуніверситет

У статті розглядаються основні компоненти готовності студентів до науково-дослідницької діяльності, що сприяють формуванню творчої особистості.

Протягом всієї історії людства наука була, є і буде вирішальним фактором розвитку суспільств, зростання матеріального добробуту та духовного здоров'я людей. Наука - нервова система нашої епохи. Престиж кожної держави у світовому просторі визначається рівнем розвитку науки, ставленням держави до науковців. Міцна наука - міцна держава, конкурентоспроможні дипломи випускників вищих навчальних закладів.

Вища школа без справжньої науки не може виконувати своєї головної функції - готувати висококваліфікованих спеціалістів. Власно рівень наукових досліджень і визначає ступінь підготовки кадрів. Тому одним із основних чинників підвищення ефективності вищої освіти є науково-дослідницька робота кожного вищого закладу освіти та активна участь в ній як викладачів, так і студентів.

Науково-дослідницька діяльність у педагогічній галузі спрямована на формування вчителя-дослідника, котрий на практиці творчо застосовує дослідницькі вміння. Вона є першим кроком студентів до наукової діяльності, а головне сприяє формуванню творчої особистості майбутнього педагога, що відповідає сучасній концепції розвитку освіти в Україні. В той же час наука, її проблеми, досягнення, її фундаментальні відкриття привертають всіх тих, хто творче ставиться до своєї справи, для кого важливі успіхи держави.

Творчість - це одне із таємничих явищ людського життя. Їй властиві одночасно і знання відомого, доведеного і фантазія, опора на закономірності і випадковості. Сучасна наука дає таке визначення творчості: діяльність, що створює дещо нове, якісно нове, котре відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю та прогресивністю.

Педагогічна творчість полягає у виборі способу перетворення наукових теоретичних істин у живі людські думки і емоції. Перетворення наукових істин у живий досвід творчої праці - це найскладніша сфера єдності науки з практикою. Особливістю педагогічної творчості у сучасних умовах є те, що будучи активним процесом, вона з розвитком науки стає більш керованою і спрямованою на досягнення оптимальних